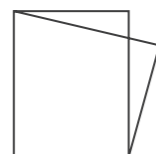

Viden der virker. En etnografisk undersøgelse af forbindelser mellem småbørns-pædagogik og evidensbaseret metode

(Ph.d.-forsvar: Marts 2019)

Anne Mette Buus, lektor, ph.d., Pædagoguddannelsen og forskningscenteret Kultur og Pædagogik, VIA University College

I børnehavens garderobe kæmper Laust og Thomas med at få overtøj på. Thomas er næsten færdig, mens Laust står med flyverdragten halvvejs på. Rundt om dem er cirka 50 andre børn mellem 3 og 6 år også i gang med at tage tøj på. En høj, begejstret stemme overdøver lyden af asen og masen og børnesnak. Det er pædagogen GRETHE: Hvor ER det bare FLOT, Thomas! PRØV lige at kigge en gang, alle børn! Thomas, han har faktisk HELT SELV fået ALT tøjet på, og nu er han bare så KLAR! GODT GÅET! Hun viser thumbs up til Thomas, der kigger ned i gulvet med et lille smil. Laust kigger på Thomas og skynder sig at få trukket flyverdragten op om skuldrene. Nu åbner en anden pædagog hoveddøren, og garderoben tømmes, mens børnene én efter én får tøjet på og forsvinder ud på legepladsen. Ane peger på et stort ur og kalder: GRETHE, GRETHE. Ane nåede at få tøj på, inden

viseren havde bevæget sig hele vejen ned til nul fra ti minutter, og GRETHE sætter et klistermærke i et lille hæfte, der ligger i Anes garderoberum.

Børn og pædagoger mødes i denne observation i en børnehave, der arbejder med den amerikanske evidensbaserede metode De Utrolige År. Pædagogens udsagn, mimik, gestik og den ros og de belønningsprocedurer, der anvendes, afspejler metodens detaljerede anvisninger. Som evidensbaserede er pædagogens handlinger forbundet med en specifik form for viden, der tildeler dem status som sande og rigtige. Som politisk initieret er metoden forbundet til kommunale, nationale og transnationale rationaler om kvalitet og effekt. Og som en begejstret rosende stemme og klistermærker er metoden som konkrete handlingsanvisninger og materialitet en del af møder mellem voksne og børn i

en institutionel sammenhæng, hvor en lang række orienteringer, målsætninger og behov forbindes og tilsammen udgør et hverdagsliv med mange samtidige rationaler og hensyn.

Observationen indgår i min afhandling, der undersøger sådanne mangfoldige forbindelser med afsæt i følgende forskningsspørgsmål: Hvordan forbindes småbørns-pædagogik og evidensbaseret metode, og hvordan formes en aktuell småbørns-pædagogik i denne forbindelse? En sådan undersøgelse er relevant i en tid, hvor arbejdet med evidensbaserede metoder, som hævder et kausalt forhold mellem en bestemt indsats og en bestemt effekt, vinder frem i danske børnehaver. Metoderne er båret af politiske og forvaltningsmæssige ambitioner om en småbørns-pædagogik baseret på viden om, hvad der virker og derved kan levere forudsigelige resultater. Det kendetegner hovedparten af disse metoder, at de er kommercielle produkter udviklet i andre geografiske og faglige sammenhænge, der importeres i en dansk børnehavesammenhæng. Hvordan arbejdet med metoderne egentlig går for sig, og hvilken betydning evidensbaserede metoder får som del af hverdagslivet i daginstitutioner, er forskningsmæssigt sparsomt belyst, og afhandlingen har som mål at bidrage med en viden om dette, der tager højde for kompleksiteten i møder mellem pædagogik og metode.

Etnografisk feltarbejde og Aktør-Netværks-Teori

Undersøgelsen er gennemført med et etnografisk feltarbejde som forskningsstrategi og har den evidensbaserede metode De Utrolige År (DUÅ) som empirisk omdrejningspunkt. I løbet af

1½ år har jeg fulgt DUÅ i konference- og seminarsammenhænge, i tre kommunale forvaltninger, til DUÅ-uddannelse og i tre børnehaver. På disse lokaliteter har jeg indsamlet dokumenter og interviewet forvaltningsansatte, daginstitutionsledere, pædagogisk personale og børnehavebørn. Størstedelen af undersøgelsens empiriske materiale består dog af observationsnoter, hvoraf hovedparten er produceret i børnehaverne. Undersøgelsens empiriske afsæt afspejler, at processer, hvor metode og pædagogik forbindes, ikke undersøges som en lineær nedrivning, hvor politiske målsætninger via en evidensbaseret metode føres ud i livet med en kendt effekt til følge. Tværtimod undersøges sådanne processer som forbindelser af mangfoldige aktører, der gensidigt påvirker og forandrer hinanden med mange mulige potentialer for effekt. En sådan forståelse trækker på Aktør-Netværks-Teori (ANT), som er undersøgelsens gennemgående teoretiske inspiration. Med en ANT-tilgang retter jeg i analyserne opmærksomheden mod tilblivelsesprocesser og undersøger både evidensbaseret metode og pædagogik som effekter af netværksforbindelser, som overskrider feltarbejdets geografiske lokaliteter. DUÅ er valgt som undersøgelsens empiriske omdrejningspunkt, da den er en af de mest benyttede evidensbaserede metoder i danske daginstitutioner. DUÅ er udviklet som et værktøj til forældre med børn med diagnosticerede adfærdsvanskeligheder og senere videreudviklet til en række delprogrammer. Herunder et forebyggende program rettet mod lærere med elever i alderen 3 til 8 år, som i Danmark har fået navnet DUÅ Dagtilbud. Gennemgående i DUÅ er en forståelse af, at børn har brug for en kontinuerlig

og konsekvent adfærdregulering, og metoden anviser en lang række strategier til dette, herunder belønninger som ros og små gaver samt sanktioner som ignorering og timeout.

Evidens som black box

Afhandlingens analyser peger på, hvordan en lang række aktører arbejder sammen på tværs af faglige og nationale grænser for at stabilisere DUÅ som en relevant, sand og moralsk god indsats rettet mod børnehavebørn. I de konstitueringsprocesser jeg analyserer, finder jeg ikke videnskabelige undersøgelser, der entydigt kan konkludere, at DUÅ har effekt på børnehavebørns sociale og emotionelle kompetenceniveau. Ej heller finder jeg, at spørgsmål om forskningsdesign og fidelitet spiller nogen væsentlig rolle i forbindelser mellem forvaltninger, politiske organisationer og børnehaver. Her henvises til en generaliseret evidens, men især inddrages intentioner og formål, som afspejler de konkrete sammenhænge, aktørerne agerer i. Politiske påbud og økonomiske incitamenter har i felten følgeskab af en handlingsanvisende DUÅ-materialitet og detaljerede scripts, som gør metoden synlig og håndgribelig som et kontekstafhængigt 'værktøj' i forbindelser mellem udbydere, forvaltninger og daginstitutioner. I disse forbindelser fungerer evidensbegrebet som en black box, det vil sige en kompleks mekanisme, hvis indre ikke forklares, men hvis input og output er kendt. Som en black box indkapsler evidensbegrebet kompleksiteten – opmærksomheden ledes uden om spørgsmål om evidensens beskaffenhed, metodens relevans og politiske magt – og direkte til en forestilling om neutrale værktøjer, som forbinder specifikke handlinger med

bestemte effekter og derved en garanteret succes. Således konstitueres en muskuløs småbørnspædagogik præget af selvtillid og optimisme.

En muskuløs småbørnspædagogik

I børnehaverne fungerer en institutionel funktionalitet som en gensidig stabiliserende aktør i forbindelser til DUÅ. De former for adfærd, metoden anviser personalet at mindske og fremme, er i udpræget grad adfærdsformer, som henholdsvis forstyrrer eller understøtter en institutionel orden. Børnehavernes personale tildeler disse anvisninger normativ legitimitet og dermed handlekraft som en måde at kvalificere et fokus på relationer og socialitet i en tid, hvor personalet oplever, at sådanne prioriteringer er under pres. Forbindelserne tilføjer dog ikke kun handlekraft til metoden, men transformerer også småbørnspædagogikken: Metoden tildeler den institutionelle ordenshåndhævelse status og værdi som professionelt arbejde og afkobler institutionskritiske perspektiver, som historisk har haft stor betydning for en dansk småbørnspædagogik. Ligeledes forandres personalets arbejdet med børns relationer og socialitet grundlæggende, når det transformeres fra en hverdagslig faglig orientering

til en offensiv evidensbaseret indsats, hvor følelser og sociale samhandlinger anvises og indøves som standardiserede kontekstuaafhængige kompetencer.

Ustabile og ustyrlige forbindelser

Forbindelserne mellem DUÅ og småbørnspædagogikken er stærke og virksomme, men får uintenderede og overrumplende effekter i børnehavernes hverdagsliv. Dette gælder DUÅ-strategien 'timeout', som er en sanktion, hvor et barn, der forbyder sig mod en regel, skal placeres på en stol et vist antal minutter for at reflektere over sin handling og efterfølgende ændre adfærd. På DUÅ-uddannelsen er strategien med sine konnotationer til skammekrog omgivet af en vis ambivalens blandt de deltagende pædagoger, men stabiliseres i kraft af evidensrationalet som en handling, der alene vedrører ét barn og én forudsigelig effekt. I børnehaverne destabiliseres timeouten derimod som et afgrænset og forudsigeligt fænomen i mødet med børnehavens mange forbundne aktører. Her er hverdagslivet sammensat og flertydigt, og timeouten henholdsvis afviges, undviges og transformeres på overrumplende måder. Friktioner og sammenstød er ligeledes tydelige i analyser af forbindelser mellem

børnehavebørn og DUÅ. DUÅ-metodens præmisser om entydighed og kausalitet stemmer ikke overens med børns erfaringer med socialt samvær som situationelt og relationelt. Effekten af denne diskrepans bliver en afkobling af børns erfaringer fra situationer, hvor DUÅ er definerende for, hvordan pædagoger og børn mødes.

Transformativ handlekraft

På baggrund af afhandlingens analyser karakteriseres forbindelserne mellem evidensbaseret metode og småbørnspædagogik som fulde af en transformativ handlekraft, der forskubber og forandrer den evidensbaserede metodes rækkevidde, autoritet, legitimitet og formål, men også småbørnspædagogikkens indhold og organisering. Den aktuelle småbørnspædagogik, der formes i forbindelser til DUÅ, har i udpræget grad regulering som hovedanliggende. Det er en pædagogik, hvis endemål er udpeget og vejen dertil anvist som en specifik strategisk indsats, der virker kausalt. Det er således en konform tilpasningspædagogik, som indebærer et syn på barnet som inkompetent og på pædagogen som autoritær instruktør.